

van schouder verandert. België steunt dan de zogenoemde sociale revolutie, waardoor de Hutu-meerderheid het van vandaag op morgen voor het zeggen krijgt. In die periode komt er een stroom van Tutsi-vluchtelingen naar de buurlanden op gang. Dan zijn de zaden gelegd voor de burgeroorlog die in 1990 uitbreekt, als vanuit Oeganda een aantal van de zonen en kleinzonen van de diaspora Rwanda gewapenderhand binnenvalt. Het Rwandees Patriottisch Front, kortweg RPF, is geboren, met majoor Paul Kagame als militaire chef.

België heeft niet uitsluitend een historische verantwoordelijkheid

Wat later in zijn toespraak gaat Kagame in op wie er rechtstreeks verantwoordelijk is voor de moord op zeker 800.000 Rwandezes tussen april en juli 1994, voornamelijk Tutsi. Weer wijst hij met een beschuldigende vinger naar België, dat van bij het begin van de genocide alles in het werk stelt om zijn para's, die de ruggengraat vormen van de Uno-blauwhelmenmissie, terug te trekken nadat er tien van hen tijdens de eerste dag van de slachtpartijen afgeslacht zijn. Maar Kagame accepteert de verontschuldigungen van België. Eerste minister Verhofstadt is zich vier jaar geleden in Kigali plechtig komen excuseren. En vlak voor Kagame het woord neemt, doet hij dat opnieuw, in het Kinyarwanda deze keer. 'Het valt nu maar te hopen dat België zijn lessen trekt uit hoe het tien jaar geleden gehandeld heeft', geeft Kagame nog mee.

De afrekening met Frankrijk

Voorals Frankrijk heeft die zevende april, in het Amahorostadion, de boter gegeten. Kagame noemt man en paard. Met een uitspraak als *'Ils ont sciemment entraîné et armé les soldats et les miliciens qui allaient commettre un génocide, et ils savaient qu'ils allaient commettre ce génocide'* gooit Kagame een steen in de kikkerpoel. Hij beschuldigt Frankrijk ervan dat het de Hutu-milities opgeleid en bewapend heeft, hoewel het wel degelijk wist dat die een genocide beraamden. Hij veegt de Fransen ook de mantel uit voor hun militaire operatie in het zuidwesten van Rwanda, voor hoe ze daar een corridor in het leven riepen waardoor ze volkerenmoordenaars, die op de vlucht waren vanuit andere delen van Rwanda, een veilige doorgang waarborgden naar Zaïre, zoals Congo dan nog heet: *'Les Français ont délibérément sauvé les tueurs sans protéger les victimes'*. De Franse staatssecretaris voor buitenlandse zaken, Muselier, begrijpt de boodschap en verlaat meteen de tribune in het Amahorostadion.

De onzuivere motieven van Kagame

Kagame heeft geen reden om lief te zijn tegenover Frankrijk. In maart is in *Le Monde* uitgelekt dat er bij het Franse parket een onderzoeksrapport op tafel ligt. Daarin zijn voor Kagame verpletterende getuigenissen opgenomen, die hem persoonlijk verantwoordelijk stellen voor de aanslag op president Habyarimana's vliegtuig op zes april 1994. Diens dood is het sein voor zijn familie en de legerchef om hun moorddadige plannen voor de grootschalige eliminatie van politieke tegenstanders en een flink deel van de Tutsi in Rwanda ten uitvoer te brengen. Tegelijkertijd is die avond het overgangsproces in Rwanda, dat op de deling van de politieke en militaire macht met het RPF berust, aan flarden geschoten. Als Kagame inderdaad de opdracht gegeven heeft om met raketten het vliegtuig neer te halen, dan draagt ook hij een grote verantwoordelijkheid voor de start van de genocide. Het is nu wachten op het Franse gerecht, of het

stappen onderneemt tegen Kagame. En tegen die achtergrond spreekt het vanzelf dat Kagame, op de tiende verjaardag van de volkerenmoord, allesbehalve verzoenende taal spreekt tegenover Frankrijk.

Maar er is meer aan de hand. Kagame is gewoon geen verzoener. Hij is een machtspoliticus, van wie het optreden machiavellistische trekken vertoont. Dat blijkt al in oktober 1990, als de troepen van het RPF Rwanda binnenvallen, net als het Uno-commissariaat voor de vluchtelingen bijna een regeling voor de vreedzame terugkeer van de Tutsi rond heeft. Bij dat ene voorbeeld blijft het niet. De RPF-rebellen richten bij herhaling bloedbaden onder de Hutu-bevolking aan. En de meedogenloosheid waarmee ze later, eenmaal aan de macht, de restanten van Habyarimana's leger en de Interhamwe-milities op Congolees grondgebied opjagen, met als argument dat ze een destabiliserende factor zijn aan de grenzen van het nieuwe Rwanda, verbergt het feit dat vooral economisch profijt aan hun optreden ten grondslag ligt.

De rode loper voor Rwanda

Rwanda krijgt carte blanche van de internationale gemeenschap. Hoewel verscheidene rapporten van Uno-experts in kaart brengen hoe het leger systematisch de economische plundering van Oost-Congo organiseert en de opbrengsten van Congolese diamanten, goud en coltan gebruikt om de oorlog over de grens te financieren, om er daarna nog een flinke stuiver aan over te houden, lijkt niemand Kagame dat ten kwade te duiden.

Ook met de grootscheepse fraude bij de parlementsverkiezingen in september 2003 komt Kagame vlot weg. In zijn bijzijn veegt minister van Buitenlandse zaken Michel de kritische bedenkingen die Europese waarnemers neergepend hebben, met één handbeweging van tafel.

Voor België schijnt het een uitgemaakte zaak te zijn dat met het rapport van de onderzoekscommissie in de senaat –van de hand van toenmalig oppositieleider Verhofstadt– en diens latere excuses als premier, een bladzijde omgedraaid is. Precies op de dag dat Kagame in *Le Monde* in opspraak komt, rolt de regering in Brussel de rode loper voor hem uit. 'Niets nieuws gelezen', zegt Verhofstadt. Als de Canadese generaal Dallaire –in 1994 hoofd van de blauwhelmen– bij de voorstelling van zijn boek, *J'ai serré la main du diable*, het proces maakt van de Belgische beslissing om in april 1994 zijn para's terug te trekken (*'Je suis certain qu'on aurait pu arrêter ce qui se passait dans la capitale'*), dan krijgt hij enkele weken later in Kigali van Michel het verwijt toegesnauid dat hij een lafaard is. In mei ondertekent minister voor Ontwikkelingssamenwerking Verwilghen een akkoord, het eerste sinds de genocide, dat zijn belofte bezegelt om de komende drie jaar 75 miljoen euro uit te trekken, een forse verhoging. In de praktijk staat België nu al op de tweede plaats wat uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking betreft. Het is duidelijk: officieel België heeft geen behoefte aan een nieuw debat over Rwanda; het heeft onvoorwaardelijk zijn eieren in Kagames mand gelegd. Waarom zou die dan een tegemoetkomende houding aannemen?

Rwanda wil geen nieuw Burundi zijn

In Burundi, een buurland van Rwanda, flakkeren sinds de koloniale tijd de spanningen tussen de gemeenschappen ook op. Het land zit tegenwoordig in de laatste fase van de overgang, die in het najaar moet uitmonden in verkiezingen. Verleden jaar heeft een Hutu, Ndayizeye, het als president overgenomen van de Tutsi Buyoya. Dat is kunnen